

კონკურენციის რეგულირების თანამედროვე გამოწვევები

ნინო ჯიბუტი
საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ანდრია
პირველწოდებულის სახელობის
ქართული უნივერსიტეტის დოქტორანტი

რეზიუმე

კონკურენციის განვითარება იწვევს მისი ფორმების ცვლილებას. კონკურენციის თავისებურებები განსაზღვრავს მონოპოლიური სტრატეგიებისა და კონკურენციის დაცვის სისტემების ცვლილებას. აშშ-ში, ევროპისა და სხვადასხვა ქვეყნებში კონკურენციის რეგულირების მოდელების შესწავლა ცხადყოფს, რომ განსხვავებული მიდგომების მიუხედავად, კანონმდებლობები დაახლოებულია და კონკურენციის რეგულირების საკითხებზე ეკონომიკური მიდგომები გაძლიერებული.

საკვანძო სიტყვები: კონკურენცია, მონოპოლია, რეგულირება, სამართლის ეკონომიზაცია

ძირითადი ტექსტი

გავრცელებული შეხედულებით, კონკურენცია არის საბაზრო ურთიერთობების საფუძველი და თავისუფალი ეკონომიკური არჩევანის სიმბოლო, სადაც ფასები ყალიბდება მოთხოვნა-მიწოდების საფუძველზე და საბაზრო ძალაუფლებას განსაზღვრავს „უხილავი ხელი“. იგი სამეურნეო სუბიექტებს შორის ისეთი მეტოქეობაა, რომლის დროსაც მათი დამოუკიდებელი მოქმედებები ზღუდავენ მეტოქის შესაძლებლობას უპირატესობა მოიპოვონ ბაზარზე. იგი ზრდის წარმოების ეფექტიანობას და ზღუდავს რომელიმე კომპანიის გავლენას ფასებზე.

კონკურენტული ბრძოლის დროს ცალკეული ფირმები ახდენენ ბაზრებზე გაბატონებას და მონოპოლიურ მდგომარეობის მიღებას პროდუქციის მასშტაბის ზრდისა და სხვადასხვა ორგა-

ნიზაციულ-ტექნოლოგიური ფირმებისა და ინოვაციების გამოყენებით.

მონოპოლია ემსგავსება ბაზარზე გაძლიერებული როლის მქონე კომპანიას. სინამდვილეში კი ეს შეიძლება იყოს კომპანია, რომელმაც შექმნა ინოვაცია და რაღაც პერიოდის განმავლობაში მას დომინანტი პოზიცია უკავია ბაზარზე. თუმცა ნებისმიერ სხვა კომპანიას თავისუფლად შეუძლია შევიდეს ბაზარზე და კონკურენცია გაუწიოს მას. ასევე ეს შეიძლება იყოს კომპანია, რომელიც საკუთარი პროდუქციის მაღალი ხარისხისა და კარგი მენეჯმენტის საშუალებით ბაზარზე დომინანტ პოზიციას ინარჩუნებს დიდი ხნის განმავლობაში.

პრაქტიკაში კონკურენციის შესახებ შეფასებები და შეხედულებები არის წინააღმდეგობრივი და ეკონომიკური თვალსაზრისით მისი გარკვევა სამართლებრივი კონტექსტის გარეშე შეუძლებელია, ისევე როგორც მხოლოდ სამართლებრივად იგი ვერ განისაზღვრება ეკონომიკური კონტექსტის გარეშე.

ბაზარზე ხორციელდება ოთხი განსხვავებული პოლიტიკა: მასშტაბის და ბაზრების დიფერენცირება, ბაზრის სეგმენტაცია და განსაკუთრებული მოთხოვნების დაკმაყოფილება. ეს პოლიტიკა ორიენტირებულია ბაზრის სხვადასხვა პირობებზე და განსხვავებულ რესურსულ უზრუნველყოფაზე. ამ ოთხი პოლიტიკის შესაბამისად ყალიბდება ფირმების განსხვავებული ტიპები, განსხვავებული ძალაუფლების ხარისხი და კონკურენტული სტატუსი.

ლიტერატურაში აღიარებულია, რომ თავისუფალ ბაზარს აქვს ჩავარდნები, რომლის ქვეშ საბაზრო ძალაუფლებების არაპროპორციული და რესურსების არაეფექტიანად განაწილება იგულისხმება. მისი მიზეზი მხოლოდ ბაზრის ბუნება არ არის, იგი შეიძლება სახელმწიფომ შექმნას ხელოვნურად რომელიმე საბაზრო ინსტიტუტის მხარდაჭერით. ამასთან საბაზრო ჩავარდნის გამოსწორების პირობად მხოლოდ სახელმწიფოს ეკონომიკური პოლიტიკა მიიჩნევა.

მონოპოლიები და ოლიგოპოლიები არიან ბაზარზე ფასნარმოქმნის საბაზრო ძალაუფლების მქონე ინსტიტუტები. გარდა

ამისა, საბაზრო ჩავარდნებს ადგილი აქვს მაშინაც, როდესაც ჩნდება ბუნებრივი მონოპოლია, კომპანიების მიერ ხდება გარემოს დაბინძურება. იგი ერთ-ერთი ყველაზე სერიოზული უარყოფითი გავლენის მქონეა. ამ დროს ხარჯები ეკისრება მთლიანად სახელმწიფოს და საზოგადოებას და არსებობს ინფორმაციული ასიმეტრიები. ასეთი ასიმეტრიები წარმოიქმნება მაშინ, როდესაც მიმწოდებელი უფრო მეტ ინფორმაციას ფლობს პროდუქციაზე, ვიდრე მომხმარებელი. მაგალითად, შეუძლებელია მომხმარებელმა იცოდეს საკვები პროდუქციის ქიმიური შემადგენლობა რამდენად მაგნეა ჯანმრთელობისათვის, ამიტომ სახელმწიფო აწესებს მინიმალურ სტანდარტებს, რომელთა გათვალისწინებაც სავალდებულოა ყველა კომპანიისთვის. ეს უკანასკნელი თეორია განავითარა ჯ. სტიგლიცმა.¹

დღეს გლობალურ გარემოში სულ უფრო ინტენსიური ხდება ვაჭრობისა და ეკონომიკური კავშირურთიერთობების განვითარება. თვისებრივად შეიცვალა ქვეყნებს შორის ურთიერთდამოკიდებულება და თავისუფალი კონკურენციას სულ უფრო მეტად დაემუქრა მონოპოლისტური ტენდენციები. ასევე ცხადი გახდა, რომ სამართლის ნორმებზე დაყრდნობით მონოპოლიზების პროცესების სახელმწიფოებრივი რეგულირების ზომები უფრო ქმედითად უნდა წარიმართოს, რამდენადაც მონოპოლიზაციის პროცესმა საერთაშორისო ხასიათი მიიღო, კომპანიების შერწყმა, ასევე მსხვილი ტრანსეროვნული კომპანიების ქვეყანაში შემოსვლა გარდუვალი გახდა და ტრანსნაციონალურმა კომპანიებმა დაიკავეს გაბატონებული როლი საერთაშორისო ბაზრებზე, რომლის წინააღმდეგაც ეროვნული ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობები ზოგჯერ უძლურნი არიან. შესაბამისად დაიწყო კანონმდებლობების ჰარმონიზაციის პროცესი ინტეგრირებულ ბაზრებზე და საერთაშორისო თანამშრომლობის გაღრმავება ანტიმონოპოლური რეგულირების სფეროში. ერთი ბაზრის ქვეყნებში კონკურენციის დაცვა შესაბამისობაში

1 Stiglitz J., Information and the Change in the Paradigme in Economics, Prize Lecture , December 8, 2001, Columbia Business School, Columbia University, https://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/2001/stiglitz-lecture.pdf

მოდის საერთაშორისო სტანდარტებით დადგენილ ნორმებთან.

მონოპოლიების წარმოშობა ხდება განსხვავებულ პირობებში, სხვა ფირმების კონკურენტული პოტენციალის შემცირების ხარჯზე. მისი მიზანია: ჯერ დაიქვემდებარონ, შემდეგ გაუწიონ კონტროლი და ბოლოს გამოდევნონ ბაზრიდან კონკურენტი ფირმები. ამ მიზნის განხორციელება ხდება კონკურენტის წილის შემცირებით ბაზარზე და საკუთარი წილის გაზრდით. მონოპოლიზაცია შეიძლება განხორციელდეს: ა/. როდესაც მეტოქე ხდება არაპერსპექტიული კონკურენტებთან ურთიერთობაში და იგი არ არის მისაზიდი ტექნოლოგიურად, ნოუ-ჰაუთი და სხვ. ასეთ დროს იგი განიხილება როგორც ბარიერი საკუთარი ბიზნესის მიზნების მიღწევაში.

ყველზე გავრცელებული მიდგომით მონოპოლია განისაზღვრება იმის მიხედვით, თუ ბაზრის რა წილს აკონტროლებს. ეს წილები განსხვავებულია ქვეყნების მიხედვით. მაგალითად, აშშ-ში მონოპოლიად ითვლება კომპანია, თუ იგი აკონტროლებს ბაზრის 60 პროცენტს, რუსეთში - 65 პროცენტს, სხვა ქვეყნებში ასეთი ზღვარი 35-60 პროცენტია.

ბაზრისათვის დამახასიათებელია მუდმივი ინტეგრაციული პროცესები ხდება ეტაპობრივად: იწყება პარტნიორობით, შემდეგ ერთი ფირმა გარდაიქმნება უმცროს პარტნიორად და ბოლოს სტრუქტურულ ერთეულად. ეს ხდება ან აქციების შესყიდვით, ან კიდევ დავალიანების გადაუხდელობით (ურთიერთსაკრედიტო ხაზების გამოყენების გზით). შესაბამისად ფირმების შერწყმა სხვადასხვა ფორმას ღებულობს და იქმნება სინდიკატი, როდესაც წარმოებული პროდუქცია არის სინდიკატის საერთო საკუთრება, ხოლო წარმოების საშუალებები კი მასში შემავალი ფირმების საკუთრება. სინდიკატის პირობებში შენარჩუნებულია სანარმოო დამოუკიდებლობა, მაგრამ მასში შემავალ კომპანიებს დაკარგული აქვთ კომერციული დამოუკიდებლობა.

კონკურენციის რეგულირება არის სამართლის ერთ-ერთი სფერო, სადაც აქტიურად განიხილება მისი ეკონომიზაციის საკითხი. სხვადასხვა ქვეყანაში კონკურენციის რეგულაცია გა-

ნსხვავებულია და სხვადასხვა ღონისძიებებსა და შედეგებზეა ორიენტირებული, რაც უკავშირდება ეროვნული ეკონომიკის განვითარებისა და ფუნქციონირების თავისებურებებს.

ქვეყნების განსხვავებული პოლიტიკა შეიძლება მიმართული იყოს მონოპოლიების წარმოშობის პრევენციაზე, მსხვილი კომპანიების იძულებით დაშლაზე, ფირმების კონტროლზე, მონოპოლიური ფასების შეზღუდვაზე, რესურსების დეცენტრალიზაციაზე და სხვ. მაგრამ მთლიანობაში ყველა ანტიმონოპოლიური პოლიტიკა არის ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირება არასამართლიანი კონკურენციის თავიდან აცილების მიზნით. იგი არის კონკურენციის დაცვის ღონისძიებების კომპლექსი, რომელიც მიზნად ისახავს მონოპოლიური საქმიანობის თავიდან აცილების, შეზღუდვასა და ჩახშობას, ყველა ბიზნეს სუბიექტის თანაბარი პირობების უზრუნველყოფას ბაზარზე.

ცნობილია კონკურენციის რეგულირების ორი მოდელი: 1. ამერიკული, რომელიც კრძალავს მონოპოლიებს როგორც სტრუქტურულ ერთეულებს; 2. ევროპული, რომელიც ორიენტირებულია კომპანიების ბოროტად გამოყენების კონტროლზე.

აშშ-ში არსებობს ორი სახის სახელმწიფო რეგულირება: ბუნებრივი მონოპოლიების მკაცრი შეზღუდვები და კერძო სექტორში კომპანიების ბიზნესის რეგულირება მათი შერწყმისა და შთანთქმის დაშვებებისა და საქონლის ხარისხისა და უსაფრთხოების სტანდარტების გამოყენებით, აგრეთვე ღონისძიებების არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აღსაკვეთად. ანტიმონოპოლიური რეგულირების ამერიკული მოდელი ეფუძნება მონოპოლიების როგორც სტრუქტურული ერთეულის აკრძალვის პრინციპს, მიუხედავად მათი საქმიანობის შედეგებისა.

ანტიმონოპოლიური რეგულირების ამერიკული მოდელი არ ახდენს ფასების იდენტიფიკაციას, თუ რამდენად არის იგი “მონოპოლიურად მაღალი” და ფასწარმოქმნა არ არის ანტიმონოპოლიური ინსტიტუტების პრეროგატივა. აქცენტი გაკეთებულია მხოლოდ დემპინგურად დაბალ ფასებზე, უსამართლო გარიგებებზე და სხვა გამოვლინებებზე, რომელიც ეწინააღმდეგება თავისუფალი ბაზრის პრინციპებს. რამდენადაც კომპანიე-

ბის დიდი ნაწილი არის სააქციო საზოგადოებები, ამიტომ მათი გაერთიანებები, შესყიდვები, გამოყოფა და სხვა პროცესები ხდება ყურადღების ცენტრში.

ევროპული კონკურენციის პოლიტიკა, ამერიკულისაგან განსხვავებით, უფრო მეტ ყურადღებას უთმობს კონკურენტების ინტერესების დაცვას, ვიდრე საბოლოო მომხმარებელის კეთილდღეობას.

გლობალიზაციასთან ერთად აქტუალური ხდება ამერიკული და ევროპული რეგულირების დაახლოება. ამ მიმართულებით გარკვეული ნაბიჯები გადაიდგა. ორივე ქვეყნისათვის საერთოა ის, რომ ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის მნიშვნელოვანი ელემენტი უნდა იყოს ეფექტიანი კონკურენცია და არა მხოლოდ კონკურენტები. ამასთან განასხვავებენ მონოპოლიური ძალასა და დომინანტურ საბაზრო ძალას. ისინი არ არიან ერთიდაიგივე. პირველი იძლევა ფასების კონტროლის საშუალებას და ამოწმავს კონკურენციას. აშშ-სა და ევროპის კანონმდებლობის თანახმად, მონოპოლიური ძალა და დომინირებული პოზიცია არ ნიშნავს ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის დარღვევას, თუმცა ევროკავშირის კანონმდებლობა კონკრეტულად აღწერს პოტენციურად უკანონო ქმედებებს.

ევროპაში, უფრო სკეპტიკურად უყურებენ ფასების დისკონტირებას და სანარმოების ეკონომიკურ ეფექტიანობას, ახალი პროდუქტებისა და მომსახურების ბაზარზე შესვლის უნარს. ასევე განსხვავებულია მიდგომები მტაცებლური ფასების (predatory pricing) მიმართ.

ეკონომიკურ ეფექტიანობას ევროპული კანონმდებლობა არ მიიჩნევს მონოპოლისტურად, თუ იგი ზიანს არ აყენებს მომხმარებელს, ხოლო აშშ-ს კანონმდებლობაში კი - თუ კომპანია კანონიერად აკეთებს ბიზნესს.

განსხვავებულია ქვეყნების ანტიმონოპოლიური პოლიტიკა ბუნებრივი და ხელოვნური მონოპოლიების მიმართ. ბუნებრივი მონოპოლია ეკონომიკურად გამართლებულია, ხოლო ხელოვნური მონოპოლია იქმნება შერწყმის, შეძენისა და შეერთების მეშვეობით.

ქვეყნების პრაქტიკაში ხდება ბაზარზე ტრანსნაციონალური და მსხვილი კომპანიების დომინანტური როლის სანაღმდეგოდ კომპანიების კოოპერაციის სტრატეგიის დაპირისპირება, რომლის მიზანია როგორც სხვა კონკურენტების რიცხვის შემცირება ასევე კონკრეტულ შემთხვევაში წინააღმდეგობა გაუწიონ ტრანსნაციონალურ კორპორაციებს. იგი ეფუძნება დისკრიმინაციულ ღონისძიებებს, რომელიც შეცვლის ბაზრის ბალანსს, მაგრამ ამასთანავე უზრუნველყოფს საბაზრო რისკების შემცირებას ხანგრძლივი, საშუალო და ხანმოკლე კოოპერირებით და საკუთარი მდგომარეობის სტაბილიზაციას, რომელიც მოწოდებულია შეამციროს ბაზრისაგან ძლიერი მოთამაშეების აგრესია. ამასთან კოოპერირება ეფუძნება არა პრინციპს: “მოთვარია მონაწილეობა და არა გამარჯვება“, არამედ - ბაზარზე გაძლიერების ინტერესს.

საერთაშორისო დონეზე ფირმების კოოპერირებით იქმნება სტრატეგიული ალიანსი. სტრატეგიული ალიანსი ითვალისწინებს ერთობლივი კვლევების ჩატარებას, ტექნოლოგიების გაცვლას, საწარმო სიმძლავრეების ერთობლივ გამოყენებას, მარკეტინგს. მაგალითად ამერიკელები და იაპონელები იყენებენ მას ევროკავშირში ბაზრის შესაღწევად. ამისათვის ალიანსი იქმნება ადგილობრივ ფირმებთან (მაგალითად, იტალიაში სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის წარმოებაში). ალიანსის მიზანშეწონილობის განმსაზღვრელია: 1. წარმოების მასშტაბის ეკონომია; 2. ტექნოლოგიებში ცოდნის გაზრდის აუცილებლობა; 3. ბაზარზე დამკვიდრება. მისი უარყოფითი მხარეა: ფირმების განსხვავებული მოტივაცია, მიზნები, ენობრივი და კულტურული ბარიერები, ადგილობრივი კანონმდებლობა. ეს ფაქტორები ართულებენ მოლაპარაკებებს და ზრდის ურთიერთობის ტრანსცედენტალურ, არაცხად ხარჯებს. ამასთან, ეროვნული ფორმები, თუ მათ არ აქვთ დივერსიფიცირებული ბაზრები, ერთ ბაზარზე დანაკარგს ვერ ინაზღაურებენ მეორე ბაზარზე მოგებით და ვერ პასუხობენ უცხოურ კომპანიების მიერ ეროვნულ ბაზარზე ფასების შემცირებას.

საერთოდ, ქვეყნის მონოპოლიზებისაგან და საერთაშორისო

ალიანსებისაგან თავდაცვის კარგი სტრატეგიაა ბაზრების დივერსიფიკაცია და გლობალური სტრატეგიის განვითარება.

ასეთი მონოპოლიური ქცევების და სტრატეგიების ფორმალურ სამართლებრივი რეგულირება, თუ გათვალისწინებული არ იქნა ეკონომიკური და ინსტიტუციური გარემო, რომელიც აიძულებს კომპანიებს იზრუნონ გამსხვილებისათვის და მონოპოლიური ქცევების დამკვიდრებისათვის, არაეფექტანი იქნება ეროვნული კონკურენტუნარიანობის გაღიერების თვალსაზრისით. აქედენად გამომდინარე, არა ყველა მონოპოლიური ქცევა და მონოპოლიზაციის პროცესი რეგულირებულია სახელმწიფო ინსტიტუტების მიერ.

სხვადასხვა ქვეყანაში სახელმწიფო მონოპოლიების სანინააღმდეგოდ და მონოპოლიური სტრუქტურების დაშლის მიზნით, გამოიყენება განსხვავებული პოლიტიკური და ეკონომიკური პოტენციალი, ღონისძიებები და მექანიზმები. ზოგჯერ მსხვილ კორპორაციებს ურჩევნიათ თავი შეიკავონ მონოპოლიური ქცევისგან, რათა არ დაექვემდებარონ სახელმწიფოს რეგულაციების ზემოქმედებას, რომელსაც შეუძლიან მათთვის ფინანსური ზიანის მიყენება.

რეგულირების ზეგავლენით ცვლილებები ხდება როგორც პირდაპირ მონოპოლიებზე ზემოქმედებით, ასევე არაპირდაპირ, კონკურენციის ეკონომიკური და პოლიტიკური გარემოს ფორმირებით.

სხვადასხვა ქვეყნების სახელმწიფო რეგულირების ფორმები და მეთოდები განსხვავებულია: აშშ-ი ორიენტირებულია საბაზრო მექანიზმების გამოყენებაზე და ბაზრის სახელმწიფო რეგულირება ხორციელდება სამართლებრივი წესების ფორმირებით, რომელიც მონოდედული იქნება დანერგოს “თამაშის წესები” და ბიზნესის განვითარებისთვის ხელსაყრელი პირობები. ეკონომიკაში სახელმწიფო ინტერვენციები მინიმალურია.

აშშ-ში შერმანის ანტიმონოპოლიური აქტი, რომელიც 1890 წელს ჩამოყალიბდა, მიზნად ისახავდა თანაბარი სასტარტო შესაძლებლობების შექმნას ყველა სანარმოსათვის და კონკურენციის მონოპოლიად გადაქცევის პროცესის ხელის შეშლას.

დღეს, აშშ-ის ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობა ითვლება ერთ-ერთი ყველაზე კარგად განვითარებულ კანონმდებლობად, რომელმაც გაუძლო დროს. აშშ-ში მონოპოლიური საქმიანობისა და მონოპოლიზირებული ბაზრების ძირითადი მარეგულირებელი აქტებია, შერმანის აქტი, კლეიტონის აქტი, ფედერალური სავაჭრო კომისიის და სელერ-კეფოვარის (Celler-Kefauver) ცვლილებები. შერმანის აქტით კანონგარეშედ ცხადდება ყველა ხელშეკრულება და გარიგება, რომელიც მიზნად ისახავს ვაჭრობის და კომერციის შეზღუდვას.¹ კლეიტონის აქტში ყოველ ადამიანი, რომელიც ახდენს მონოპოლიზებას, ან აქვს მონოპოლიზების მცდელობა, განიხილება დამნაშავედ. იგი კრძალავს ფასების დისკრიმინაციას, ფასების ფიქსირებას და ექსკლუზიურ გარიგებებს.² ეს მძიმე დანაშაული ისჯება არა მხოლოდ ჯარიმით, არამედ ის თავისუფლების აღკვეთასაც ითვალისწინებს. განსაკუთრებულ შემთხვევებში, სასამართლოს შეუძლია გადანყვიტოს ფირმის დეცენტრალიზაცია და დაანანევროს რამდენიმე მცირე ბიზნესად.

სელერ-კეფოვარის (Celler-Kefauver) შესწორება აზუსტებს კლეიტონის აქტს კონკურენტი კომპანიების მიერ აქტივების შეზღუდვების შესახებ.

ამერიკული კანონმდებლობით, მონოპოლიად ითვლება კომპანია, თუ ის აკონტროლებს ბაზრის 60 პროცენტზე მეტს და არსებობს მტკიცებულება კონკურენციისას არაკეთილსინდისიერი მეთოდების გამოყენების შესახებ. ეს მკაცრი წესები ეხება საწარმოების შერწყმა/გაერთიანებას. ასეთი ქცევები არაკანონიერად ცხადდება, თუ ჰორიზონტალურად, სადაც ორი კონკურენტი ერთიანდება, ან ვერტიკალურად, სადაც ერთი დამავე დარგის საწარმოების სხვადასხვა საწარმოო პროცესების შეერთება ხდება, მათი საერთო წილი ბაზარზე გადააჭარბებს გარკვეულ ზღვარს.

1 Sherman Antitrust Act, Cornell law School,

https://www.law.cornell.edu/wex/sherman_antitrust_act

2 Clayton Antitrust Act, Teaching American History. Org,

<http://teachingamericanhistory.org/library/document/clayton-antitrust-act/>

ევროპის ქვეყნებში ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობა მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ განვითარდა. აშშ-ის ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობისგან განსხვავებით, რომელიც, კანონმდებლობის აღსრულებას ემყარება, ევროპის ქვეყნებისთვის მნიშვნელოვანია ისეთი ანტიმონოპოლიური პოლიტიკა, რომელიც კონკურენციის საშუალებით პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესებას შეუწყობს ხელს, ამიტომ პირდაპირი ადმინისტრაციული მეთოდები, როგორიცაა შერწყმის პროცესების აკრძალვა, გამოიყენება შეზღუდული მასშტაბით, რამდენადაც მკაცრმა ანტიმონოპოლიურმა პოლიტიკამ შეიძლება ურყოფითად იმოქმედოს დარგების განვითარებაზე.

ევროკავშირის ანტიმონოპოლიური (კონკურენციის) კანონმდებლობა ატარებს მრავალფეროვან მიზანს, მათ შორის ეფექტიანობისა და სამომხმარებლო კეთილდღეობის ხელშეწყობას, საბაზრო სტრუქტურისა და ეკონომიკური თავისუფლების დაცვას და საბაზრო ინტეგრაციას.¹ როგორც ევროკომისიამ განაცხადა: “კონკურენციის პოლიტიკა არ შეიძლება იყოს იზოლაციაში, თავისთავადი, სამართლებრივი, ეკონომიკური, პოლიტიკური და სოციალური კონტექსტის გრემე.”²

რეგიონალურმა ისტორიამ გავლენა მოახდინა ევროპის კონკურენციის პოლიტიკის ფორმირებაზე, რომელიც იცავს არა მხოლოდ კონკურენტების ან მომხმარებელთა ინტერესებს, არამედ ბაზარის სტრუქტურას და იგი ემსახურება ევროპის ბაზრის ინტეგრაციის მიზნებს. ეს უკანასკნელი არის ევროკავშირის კონკურენციის კანონის მამოძრავებელი ძალა, თუმცა საბაზრო ინტეგრაციის ეკონომიკური ბუნება და შიდა ბაზრის დაცვა არ შეიძლება ყოველთვის შეესაბამებოდეს სამომხმარებ-

1 Guidelines on the Application of Article 81(3) of the Treaty (2004) OJ C101/08 at para.13; Guidance on the Commission’s enforcement priorities in applying Article 82 of the EC Treaty to abusive exclusionary conduct by dominant undertakings, (2009) OJ C45/02 at paras. 5-7. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52004XC0427\(07\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52004XC0427(07))

2 Commission(EC), XXII -nd Report on Competition Policy 1992, 13. http://ec.europa.eu/competition/publications/annual_report/index.html

რებლო კეთილდღეობის განმტკიცების მიზანს.¹

ევროპის კონკურენციის კანონის გამოყენებაზე გავლენას ახდენს სხვა რეგულაციები სამრეწველო პოლიტიკის, გარემოსდაცვის, ინვესტიციების, ტრანსპორტის, სოციალური სფეროს, რეგიონალური განვითარების და სხვ. სფეროებში.

ევროკავშირის ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობა არის მოკლე და მოიცავს სამ მიმართულებას, როგორცაა მუხლი 81 -ანტიკონკურენციული შეთანხმებები და კარტელები, მუხლი 82 - მონოპოლიზაცია და მუხლი 87- სახელმწიფო დახმარებები და შერწყმის რეგულაციები. ევროკავშირის ანტიმონოპოლიური წესები ცხადყოფს, ევროკავშირსა და აშშ-ს რეგულაციებს შორის გარკვეულ დაახლოებას, განსაკუთრებით ფირმების შერწყმის საკითხში. ევროკავშირმა და ამერიკამ ნაბიჯები გადადგეს შერწყმის მიმოხილვების კოორდინირების მიზნით, რათა თავიდან იქნეს აცილებული უთანხმოებები.² ევროკავშირის ქვეყნებს კი აქვთ თავისი ეროვნული ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობა და განსხვავებული მიდგომები.

საფრანგეთში, კანონმდებლობის ძირითადი აქცენტი ჰორიზონტალური შერწყმის თავიდან აცილებაზეა აგებული. გერმანიისათვის კი დამახასიათებელია ადმინისტრაციული საშუალებებით მონოპოლიური საქმიანობის რეგულირება, რომელიც სახელმწიფო დონეზეა აყვანილი, სადაც არავის არ შეუძლია ანტიმონოპოლიური ორგანოების მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების შეცვლა.

გერმანიაში ეროვნული ეკონომიკის მართვის სისტემაში, აქტიურად გამოიყენება ბაზრის მარეგულირებელი მეთოდები, როგორცაა კონკურენციის ხელშეწყობა, თავისუფალი ფასწარმოქმნა და მოქალაქეთა სოციალური დაცვის ეფექტიანი სისტემა.

1 Ezrachi Ariel, Sponge, The University of Oxford Centre for Competition Law and Policy, Working Paper CCLP (L) 42, p.6, <https://www.law.ox.ac.uk/sites/files/oxlaw/ccpl42.pdf>

2 Bungarden L., Antitrust Law in the European Union, GRaziadio BUssiess Review, GBR, V.8, Issue 3, 2005,<https://gbr.pepperdine.edu/2010/08/antitrust-law-in-the-european-union/>

შვედეთში ქვეყნის სოციალური და ეკონომიკური განვითარების მართვა ხორციელდება შემოსავლების განაწილების და გადანაწილების პროცესში სახელმწიფოს აქტიური ინტერვენციის საფუძველზე, მოსახლეობის სოციალური დაცვის საერთო სისტემის განვითარებისა და თანასწორობისა და სოლიდარობის იდეების დომინირების საფუძველზე.

იტალიაში კონკურენციის რეგულირება ლიბერალურია და არ არის დაწესებული ცალკეულ ფირმებზე შემზღუდავი ბაზრის წილი.

ევროპაში ტრანსნაციონალურ კომპანიებთან დაკავშირებით შემოღებული იქნა წესები და დაწესდა შემზღუდავი ბაზრის წილი საერთოევროპულ ბაზარზე საერთაშორისო კომპანიების მიმართ.

იაპონიაში კონკურენციის რეგულირება ემყარება ცენტრალიზებულ მართვას, რომელსაც ანხორციელებს სახელმწიფო კორპორაციული სტრუქტურები და ითვალისწინებს ისეთ ღირებულებებს, როგორიცაა კოლექტივიზმის ფსიქოლოგია, სოლიდარობა, პირადი ინტერესების დაქვემდებარება კოლექტიურ და სახელმწიფო ინტერესებზე და სხვ.. იაპონიაში მონოპოლიად განისაზღვრა საწარმოები, რომელსაც აქვს ბაზრის წილის ნახევარზე მეტი და მათთან ძირითადად მოლაპარაკების გზით ხდება კონკურენციის რეგულირება.

დასკვნა:

მიუხედავად კონკურენციის რეგულირებაში ქვეყნების მიხედვით დიდი განსხვავებებისა, ეკონომიკური მიდგომები საკითხისადმი არსებითია ევროპისა და აშშ-ს კანონმდებლობებისათვის¹ და აქედან გამომდინარე მთელი დანარჩენი მსოფლიოს კანონმდებლობისა და პრაქტიკისათვის.

1 Velianovski, C. The Economics of Law, The Institute of Economic Affairs, London, 2006, გვ. 107,

ლიტერატურა :

1. Stiglitz J., Information and the Change in the Paradigme in Economics, Prize Lecture , December 8, 2001, Columbia Business School, Columbia University
2. Bungarden L., Antitrust Law in the European Union, GRaziadio BUSniess Review, GBR, V.8, Issue 3, 2005
3. Ezrachi Ariel, Sponge, The University of Oxford Centre for Competition Law and Policy, Working Paper CCLP (L) 42
4. Commission(EC), XXII -nd Report on Competition Policy 1992, 13.
5. Guidelines on the Application of Article 81(3) of the Treaty (2004) OJ C101/08 at para.13; Guidance on the Commission's enforcement priorities in applying Article 82 of the EC Treaty to abusive exclusionary conduct by dominant undertakings, (2009) OJ C45/02 at paras. 5-7.
6. Velianovski, C. The Economics of Law, The Institute of Economic Affairs, London, 2006

**CONTEMPORARY CHALLENGES
OF REGULATION OF COMPETITION**

Nino Djibuti

Doctoral student of Andrew the First Called Georgian
University of the Patriarchate of Georgia

RESUME

The article characterizes the modern peculiarities of competition related to firms' scale economy, market differentiation, market segmentation and special requirements. Definition of monopolies origins, strategies and market regulatory restrictions are defined. The models of regulation of competition in the US, Europe and various countries are noted and it is disclosed that despite the different approaches to the issue, legislation of countries are approximating and economic approaches to competition regulation issues are strengthening.

Keywords: competition, monopoly, oligopoly, regulation, economics of law.